

אנשה חושנית ונעסית

אחרי מסע ארוך ומפרך, וחזה כפעם הראשונה במרחקים במימי האוקיינוס השקט. תמונת-העולם של אירופה השנתה. ב-29 במאי 1453, בעת הקרב על קונסטנטינופוליס, גילתה קבוצה של חיילים תורכיים במיקרה שער קטנטן בחומה, שהמגינים שכחו לנעלו. הם חדרו פנימה, בירת האימפריה נפלה, וגורל העולם השתנה למאות שנים. השער הקטן בחומה פתח לפני התורכים את שערי אירופה.

ב-25 באפריל 1792, בסערה של התלהבות, כתב סרן של חיל-ההנדסה הצרפתי שירלכת, לפי הזמנת ראש-העיר. עוד באתו יום שרו את השיר. הוא לא עשה רושם. שכחו אותו, יחד עם מחברו. אך כעבור כמה שבועות, במרסיי, גילה מישהו את השיר, הוא פתח כלהבה בשדה-הקוצים, הדליק את צרפת והעולם, וכך נולדה המהפכה.

ב-18 ביוני 1815, ישב גנרל צרפתי בלתי-יחשבו בבית-אירכים בלגי, ולא ידע מה לעשות. נפוליאון שלח אותו, בראש שליש מצבאו, כדי לדרוף אחרי הפרוסים המובסים, ולמנוע בעדם מל-תאחד עם הבריטים בכפר ואטרלו. הפרוסים המקו. על הגנרל הצרפתי היה להחליט אם לשמוע לעצת קציניו, שהפצירו בו לחזור לצבא העיקרי, או להמשיך ולחפש את הפרוסים, כמיצוץ הפקודה שקיבל. הוא בחר בדרך הוזהרה של הציות לפקודה, וכך איבד נפוליאון את קרב ואטרלו, וגורל העולם כולו השתנה.

ב-16 בינואר 1912 שכב רבי-חובל בריטי באוהל מכוסה שלג בלב מידבר-הקרח של היבשת האנטארקטית. וידע כי בא סופו. בראש קבוצה נועזת גילה את הקוטב הדרומי, אך מצא שמתחרה נורווגי הקדים אותו בכמה ימים. בדרך חזרה אפסו הכוחות. בידיים קפואות כתב צוואה — קריאה לאומה הבריטית, שהר-עידה את ליבם של מיליונים.

9 באפריל 1917. גולה רוסי בציריך שמע כי בארצו פרצה מהפכה. הוא רצה לחזור לשם בכל מחיר. מכיוון שהעולם היה נתון במלחמה, היה לפניו רק נתיב אחד: לנסוע דרך גרמניה, אויבת ארצו. בחסות המטכ"ל של האויב. הגולה בחר בדרך זו, עבר את גרמניה בקרון חתום, הגיע לעיר שנקראה או פטורגראד ושינה את פני העולם. שמו היה לנין.

וכן הלאה. מניין אני מכיר את התאריכים האלה? הם חרותם בזיכרוני מזה 50 וכמה שנים, מאז שקראתי, בעודי בן 8 או 9, את סיפרו של סטפן צווייג, שעות הרות-גורל.

הספר עשה עליי רושם בלתי-ימחה. כמה מן הסיפורים — ובייחוד סיפור המרשל גרושי ערב ואטרלו, וסיפורו של רוברט סקוט בקוטב הדרומי, תקועים בזיכרוני.

מאז עברו שנים הרבה, ומדי פעם בא לי החשק לקרוא את הספר שוב. כדי לדעת אם אכן הוא כה טוב, או שהוא רק נראה כך בעיני הנער. אבל הספר נעלם כלא היה. לא מצאתי אותו גם בגרמניה.

והנה, לפני שבוע, קיבלתי בדואר חבילה, ובה שני ספרים קטנים של סטפן צווייג, שהופיעו מחדש: הספר הנ"ל וספר שני, עיני אחי הניצח, שגם הוא נחרת בזיכרוני לעד (על כך בפעם אחרת). ידידה גרמניה, שפעם הזכרתי את הספרים באוזניה, שלחה לי אותם כשי ליוס-הולדת.

בקושי הספקתי לפתוח את הספרים באותו בוקר, כאשר צילצל הטלפון. עורכת המדור הסיפורי של הרדיו, הרסה וולמן, אמרה לי שזה עתה הופיע בעברית ספר של סטפן צווייג בשם שעות הרות-גורל. אולי אני מוכן לדבר עליו ברדיו?

דברים מוזרים קורים בחיים. קראתי את הספר מחדש, הפעם בעברית ובגרמנית ביחד, ונוכחתי לדעת כי צווייג היה כאמת סופר גדול, וכתבתו עמדה במבחן הזמן והגיל.

אך חותם הזמן טבוע, כמוכן, בספר. הוא נכתב בסוף שנות ה-20. אף שצווייג היה אוסטרי (ויהודי, כמוכן), שיקף הספר את השקפת-העולם של סופר גרמני בן אותה התקופה: האמונה הני-איכית בניצחונם של אידיאלים, החתירה לגדולה אנושית בכל מחיר, הכמיהה לגיבור בן-האל-מות, האיש הרגול מרכבה, הגאון המעצב את ההיסטוריה, גם באלמות.

כך אפשר היה לכתוב לפני היטלר. מאז למדה האנושות לחשוש מפני אנשים גדולים ואלימים. בגלל היטלר ירדו גם נפוליאון ואלכסנדר מוקדון כי דיעבר מנכסיהם ההיסטוריים ואילו הגיבורים הבלתי-אלימים של צווייג — טולסטוי בתחנת-הרכבת, ודסטויבסקי הכפות שהמתין לפקודת-האש של כיתת-היהודים ושמע בשניה האחרונה את פקודת-החנינה, גתה בן ה-73 שהתאהב בנערה בת 19 וחזר אחריה כנער — נראים גם הם כיום, בעיני רור ציני ומפוכח, פחות דגולים מאשר פעם.

בשבילי היתה הקריאה חוויה מיוחדת. הנה גיליתי, אחרי 50 שנה, ספר שעור לעצב את האופי שלי כנער. כמה וכמה דברים שעשיתי בינתיים, או שניסיתי לעשותם, מסתברים מתוך הספר הזה. היה זה כאילו הסתכלתי בראי, וראיתי בו את כנאות הנער בן ה-9, שהייתי אני.

צווייג

ישראלים דיברו בגלוי עם יאסר ערפאת ועם מלכים ונשיאים בעולם הערבי, וביקורה בישראל הפך אפיוורה נשכחת. אך מכיוון שאין לה מעמד במצריים, נשארה בישראל. נרמה שכל חברה הם אנשי הימין הקיצוני, ובעיקר נשות הימין הקיצוני. את אנשיה השלום הישראליים אין היא מחבבת, לדבריה. הם מעוררים בה אינוחות. אולי מפני שאין להם (או להן) רגליים ארוכות, שפתיים עסיסיות ועיניים חושניות וכחות.

מותו של יריד

השכוע איבדה ישראל את אחד מטובי ירדיה. אכסל שפרינגר מת בגיל 73. תיעוצי אותו בכל נימי נפשי. שפרינגר הוא הנציג הבולט ביותר של האומנות הגרמנית

החדשה, שצמחה על חורבות הרייך השלישי. הוא הקים אימפריה עיתונאית, המוקדשת כל כולה, יום אחרי יום, למטע-הצלב נגד המיזרח בשם התרבות המערבית — מסר שמתנגן בו הר של התקופה הקודמת. הוא היה לאומן קנאי, מיליטריסט, מיסטיקן רתי.

אילו היה אדם פרטי, זה היה עניינו בלבד. אבל שפרינגר המציא את הצהרון בילד ("תמונה"), שבו בישל דייסה מסוכנת ביותר — אידיאולוגיה ימנית קיצונית, רדיפת סנסציות מן הסוג הפרימיטיבי ביותר וגיוענות שלוחת-רסן. על העיתון הזה כתב היינריך בל את סיפורו המאשים, הכבוד האבוד של קתרניה בלוס. הנחשב (בטעות) ככתבי-אישום נגד העיתונות המודרנית כולה.

כדי להיות לאומן גרמני בימינו דרוש לאדם דבר אחד, שהוא כנחיתת תנאי-לעבור: הוא צריך להיות אוהב-ישראל. הראשון שגילה זאת היה פראנק-יוהן שטראוס, מנהיג המילחמה הקרה, שטיפח את שימרון פרס. בעגה הגרמנית הצינית זה נקרא "תעודת פרסיל" — עלישם אנקת-הכניסה הגרמנית המפורסמת. שפרינגר גילה את הפאנטט אחריו, חיבק את ישראל בחיבוק של חב, הפך רוקטור-כבוד של כל מוסדות ישראל, תורם-כבוד של כל המפעלים, ידיד-כבוד של כל העסקנים, ובראשם טרי קולק.

זה הכניס לישראל הרבה כסף, וגרם לה נזק עצום בקרב חלק גדול של הדור הגרמני הצעיר, שתיעב את שפרינגר ואת עיתוניו. אני זוכר עשרות ויכוחים בגרמניה, שבהם ניסיתי להגן על ישראל מפני התקפות השמאל החדש, והפימוון החוזר היה: "או איך נתנה ישראל את חסותה לאיש הימין הקיצוני המטרופ כמו שפרינגר?" בשעתו נערכו בגרמניה הפגנות, כדי להביא להלאמת עיתוניו של שפרינגר. נאמר כי אסור להניח בחברה הדמוקרטית לאדם אחד לצבור שליטה כה קיצונית על העיתונות.

הדבר הקרוב ביותר למתכונת של בילד בישראל הוא כיום הצהרון חדשות. למרבה הצער, נרמה לפעמים כי הוא לא חיקה רק את הצורה החיצונית והשיטות המיקצועיות של בילד, אלא גם את העיקרון המיסחרי שלו: הגיוענות מוכרת עיתונים.

בישראל תמך שפרינגר, כמוכן, בימין הקיצוני, דגל כסיפוח השטחים הכבושים ובהתנחלויות. במשך הזמן הוא התחיל להאמין שהוא אדם עליון. הכרתי צעירה שבילתה עימו הרבה זמן בשוחות אינטימיות. הסיכום שלה: "האיש לקה בשיגעון-הגדולות. הוא חושב שהוא המשיח!" מדוע מושכת ישראל החדשה דווקא אנשים כאלה? ומי שיש לו ירדים כאלה, האם הוא זקוק לאויבים?

שעות הרות-גורל

הנה היסטוריה מסוג אחר: 25 בספטמבר 1513 עמד הרפתקן ספרדי בראש הר בפנמה.

הנה חידה: מי כתב את הדברים הבאים, ועל מיי? ...היצור הנהדר הזה, בעל השיער השחור הארוך, אשר צנח בתלתלים פרוצים על שימלת-הארגמן שלה, עיניה היו כחות, חושניות, פראיות...

...נשענת לאחור ומחלפת את רגליה הארוכות כשיור יורנפצה...

...מציצה עמוקות מן הסיגריה שלה, והניחה לעשן להסתלט מבין שפתיה הלחות, העבות, אשר שומה גדולה הקבועה מתחתן שיוותה להן עסיסיות יתר...

...צונחת על הריצה... לפתה טמבור בין ירכיה והחלה מתופפת עליו בידיה העדינות. שעה ארוכה המשיכה בזאת, יושבת זקופה, האגן חסר-ניע, הצוואר מיטלטל מטורפות קרימה ואחורה. לפתע פיתאום זינקה על רגליה ובניתור קליל שקעה חסרת-נשימה אל תוך הספה לצדי...

...עניי עוד לא התאושו מהלם החצצית האדומה כרם באורך הקרסול, אשר הבליטה את עורה הכהה, הנהדר, ואת תלתליה השחורים הארוכים. צעיפה החליק ארצה, וחולצת הקרפי הדשיין בצבע קרם חשפה את צווארה ומיפלג שדיה...

...ישבה מוקפת בפריחת עצי-השקד ושיחיה-יסמין, גוני הוודר והלבן שלהם מרככים את להט עיניה השחורות, הנועות... מעט שויפים אשר ציבעם הזכיר את זוהר לחייה שלה... חיבקה אותי לפתע ונשקה לי נשיקה מצלצלת על הלחי. ורעותיה עודן סביב צווארי...

ובכן, מי היצור הנהדר הזה, בעל העיניים החושניות, הרגליים הארוכות, השפתיים העסיסיות, העור הנהדר, התלתלים הארוכים, הצוואר בצבע-קרם ומיפלג השדיים. הלחיים כעלות צבע-השי ופיפם, העיניים השחורות הנועות... אל לך להתאמץ.

גם אני לא הייתי מנחש, לולא קראתי את הדברים כמו עניי. היצור החושני הנהדר הזה אינו אלא גאולה כהן, חברת-הכנסת. עשר שנים כיהנתי בכנסת יחד עם גאולה כהן. ראיתיה ושמתיה כמעט מדי יום. מעולם לא רכנו באופן אישי. היינו קורקטיים זה אל זה. הייתי מוכן להגיד, בשיחבה, שנרמה לי שהיא מאמינה במה שהיא אומרת. (כעצם, איני בטוח שזה מדרב דווקא בשיחבה) אך מעולם, מעולם לא שמתי לב לחושניותה העסיסית ולמיפלג שדיה.

מי שם לב? מי האדם שנכנס לאקסטאזה מינית כזאת למראה גאולה כהן? לא, לא תנחשו גם הפעם. אל לכם לנסות.

הכותבת היא סנא חסן, וזה סיפור בפני עצמו. את סנא חסן היכרתי לפני 11 שנים, כשנאה לבקר אותי. ציפיתי לה בסקרנות-ימה. ידעתי שהיא מצריה, ושהיא הופיעה לצד עמוס אילון בשורה של

חסן

הופעות פומביות בארצות-הבי-רת, שבהן קיימו השניים עימות ישראלי-ערבי. בקיצור — ערי-ביה גאה, לאומית, שרבה את ריב האומה הערבית, והמוכנה בכל זאת להתוכח עם ישראלי ואף לבוא לישראל, כדי לראות כמו עיניה. כל הכבוד.

תיאיתי לי אותה בדמיוני כי אשה גבוהה-יקומה, חוצבת-אש כמו רמונה טוויל. תחת זאת באה דמות שנראתה כאילו יצאה זה עתה מסרט-קומדיה מצרי: צעירה עגלגלה, שרוחבה כמעט עגולות, שופעת הומור, פיקחית

כגובהה, בעלת פנים מצריות ומחשבת. די היה לי בשיחה של חצי שעה כדי להבין שהאומה הערבית מעניינת אותה כקליפת-השום, שהפלסטינים הם בעיניה כיי-צורים מוכוכם אחר. גם מצריים לא עוררה בה גאווה.

בימים ההם — שלוש שנים לפני בואו של אנוור אלי-סאדאת לירושלים, שנתיים לפני שנודעו ברבים שיחותינו עם הפלס-טינים, היה העולם צמא לכל גילוי של מיפגש ישראלי-ערבי. סנא היקחית בנתה על כך קריירה שלמה. היא היתה האדם הערבי — האחד והיחיד בעולם — שנפגש בגלוי עם ישראלי.

המיסד היהודי באמריקה התמוגג מנחת. יצא מזה קירקס נודד באמריקה, וספר שזכה בכיקורת מצויינת ("בין אויבים"). וסנא וכתה בתהילה עולמית.

על כריכת הספר נאמר או שהיא "מרענית וסופרת צעירה... בתו של מחמוד חסן באשה, מי שהיה במשך שנים מצריים בארצות-הברית ובאר... נושאה לפקיד בכיר בממשלת-מצריים... חיה בקאמברידג' במדינת מאסאטשוסטס ובקאהיר..."

הסיפור היה קצת שונה. אביה אכן היה שגריר — אך בימי המלך פארוק, בעלה (או בעלה-לשעבר) היה תחסין בשיר, אחד האנשים החכמים שהיכרתי בחיי.

את בשיר הכרתי ב-1967, אחרי מלחמת ששת-הימים, כשהיה דיפלומט מצרי בכיר. הוא ביקש לראות אותי בניו-יורק, ונפגשנו בבית ידידים משותפים. היתה זאת שיחה חשאית, שהיתה שווה או בישראל כמה שנות-מאסר. דיברנו על סיכויי השלום. החלה ירדות, הנמשכת במשך כל השנים.

תחסין היה או מקורב לנשיא, ועם עלות סאדאת לשלטון היה יועצו ודוברו. יתכן שהדברים שדיברנו, בשיחותינו החשאיות, זרעו זרע מסויים למען השלום. אך תחסין איבד את מקומו ליד הנשיא בגלל תעלולי אשתו, ונפרד ממנה. כיום הוא מכהן כשגריר בקהרה.

הצרה של סנא חסן היא שבינתיים קם השלום עם מצריים.